

Jan Cedercreutz

Juhani Paavolainen

11.11.2020

Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle

HE 173/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Esityksen yhteydessä on tuotu esiin hankkeen historiallisuus ja viitattu edelliseen koulu-uudistukseen 1960- ja 70-luvuilla. Silloinen muutos merkitsi radikaalia puuttumista vallinneisiin oloihin. Sivistysvaliokunta oli 13.3.1968 antamassaan mietinnössä lieventänyt oppikoulujen kunnallistamista koskevaa koulujärjestelmälakia siten kuuluvaksi, että ”ja on yksityisen oppikoulun omistajalle varattava tilaisuus valita haluaako hän luovuttaa koulunsa varoineen ja velkoineen kunnan haltuun vai käyttää kouluaan kunnan peruskoulua korvaavana kouluna.” Perusteluina sivistysvaliokunta viittaa perustuslakivaliokunnan 8.11.1967 lausuntoon no. 3, jonka mukaisesti hallituksen esityksen tarkoituksena oli kiertää hallitusmuodon pakkolunastusmenettelyä. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon liittyvässä 25.9.1967 päivätyssä muistiossa todetaan, että oppivelvollisuuden laajentaminen ei edellytä lain säätämistä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä, kun opetus edelleen on kaikille maksutonta. Nyt käsillä oleva hallituksen esitys merkitsee kaikille maksuttoman perusopetuksen takaavan perustuslain säädöksen kiertämistä.

Oppivelvollisuuden laajentamishanke vaikeuttaa huoltajien mahdollisuutta antaa lapsilleen oppivelvollisuuden mukaista kotiopetusta tai mahdollisuutta järjestää koulumaista opetusta ilman perusopetuksen järjestämislupaa. Nämä oikeudet ovat olleet Suomessa hyvin turvattuina. Perustuslain mukaisen oppivelvollisuuden täytyy myös käytännössä tarkoittaa todellista valinnan mahdollisuutta ei vain paperille kirjoitettua korulausetta. Perustuslain määräyksen jokaisen oikeudesta maksuttomaan perusopetukseen täytyy tarkoittaa sitä, että kaikkea oppivelvollisuuden suorittamista tuetaan. Kotiopetuksen rankaisemista ei voida perustella. Helsingin eurooppalaisen koulu ja joidenkin vieraskielisten ja ulkomailla olevien koulujen oikeus periä maksuja on etu, ei rangaistus. Julkisen vallan tulee tukea myös kotiopetusta.

Hallituksen esityksessä pyritään heikentämään kotiopetuksen asemaa mm. vaatimalla lapsia osallistumaan perusopetuslain vastaisesti erityiseen tutkintoon saadakseen perusopetuksen päättötodistuksen. Perusopetuslain 38 §:n mukaan oppivelvollinen sen sijaan voi osallistua erityiseen tutkintoon. Mitään osallistumisvelvollisuutta ei ole laissa määrätty. Erityisen tutkinnon vaatiminen on näin ollen perusopetuslain vastaista ja asettaa nämä oppilaat eriarvoiseen asemaan. Tämä on nuorten oppilaitten oikeusturvan vastaista. Tästä huolestuttavana esimerkkinä on Vantaan kaupungin toiminta viime keväältä (2020). Vantaan kaupunki vaati kaikkia vantaalaisia kotiopetuksessa olleita yhdeksäsluokkalaisia suorittamaan erityisen tutkinnon saadakseen päättötodistuksen. He joutuivat tenttimään kaikki lukuaineet koko yläkoulun osalta. Tutkiva opettaja oli jo hyväksynyt osan seitsemän- ja kahdeksanluokkalaisten suoritukset. Vantaan kaupungin virkamiehet puolustivat kantaansa viittaamalla Opetushallituksen ohjeistukseen. Tämä yllätti meidät huoltajat ja opettajat täysin, kunnes huomasimme, että opetushallitus tosiaan ohjeistaa näin kotisivuillaan:

Mikäli huoltaja haluaa kotiopetuksessa olevan oppivelvollisen saavan opinnoistaan todistuksen, jossa todetaan kotiopetuksessa suoritettut opinnot ja annetaan sanallinen

arvio tai numeroarvosana osaamisen tasosta, on oppivelvollisen osallistuttava perusopetuslain 38 §:n mukaiseen erityiseen tutkintoon. (oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kotiopetus)

Teimme tästä kansanedustaja Antero Laukkasen kanssa valituksen Opetushallitukselle ja kävimme tapaamassa vastuuhenkilöitä esittäen asiamme, mutta muutoksia ohjeistukseen ei tältä osin tehty.

Kokonaisuudessaan veloitettaisiin perusopetuslain vastaisesti noudattamaan kotiopetuksessa Opetushallituksen määräämän opetussuunnitelman perusteita. Perusopetuslain (628/1998), perusopetusasetuksen (852/1998) ja valtioneuvoston tuntijakoasetuksen (422/2012) mukaisesti Opetushallitus on 22.12.2014 perusopetuksen järjestäjille osoitetulla määräyksellä, velvoittanut ne noudattamaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita 2014. Kotiopetus ei ole järjestettyä opetusta. Kotiopetus on lainsäädännössä säännelty vapaammin; siihen soveltuvia perusteita ei ole laadittu eikä pidäkään laatia. Kotiopetuksessa noudatetaan tuntijakoasetusta (422/2012).

Esityksessä on luotu uudenmuotoinen oppivelvollisuuskoulutus, joka ei olisi perusopetusta, mutta kuitenkin pakollista. Hallituksen esityksessä todetaan, että perusopetuksen maksuttomuutta koskevan perustuslain 16 §:n taustalla on Suomea velvoittavat ihmisoikeussopimukset. Vain lyhyelle maininnalle jää Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 2 artikla. Tuomioistuin on julkaissut artiklaa koskevan oikeustapaussoppaan, ja ihmisoikeussopimuksen valmisteluaineisto on helposti saatavilla. Tuomioistuin on soveltanut artiklaa laajasti ja katsonut, että sopimusosapuolten tulee koulutuksen alalla omaksumia tehtäviä hoitaessaan noudattaa sopimusta myös esimerkiksi rahoituksessa. Suomi ei ole jättänyt Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 2 artiklaan varaumia kuten useat sopimusosapuolet, jotka pidättyvät avustamasta taloudellisesti vaihtoehtoisia yksityisiä opiskelumuotoja. Kansainvälisesti poikkeuksellisen velvoittavaa perusopetuksen maksuttomuutta koskevaa perustuslain 16 §:ää tulee tarkastella tässä valossa. Tämä esityksen puute on aivan ratkaiseva. Vain perusopetus voi olla pakollista.

Käsityksemme on, että lainsäädäntövalta ei ole niin rajaton, että perustuslain muuttamiselle säädetyssä järjestyksessä olisi mahdollista järjestää asioita aivan poiketen voimassa olevan oikeusjärjestyksen yleisistä periaatteista. Näiden periaatteiden pohjalla pysyen ei voida säätää hallituksen esittämää oppivelvollisuutta.

Emme kannata eduskunnalle jätettyä esitystä. Mielestämme esitys tulee kokonaan hylätä.

Kunnioitavasti

Helsingissä 11.11.2020

Jan Cedercreutz, johtaja
Agape-Keskus ry
Suur-Helsingin kristillinen koulu

Juhani Paavolainen, puheenjohtaja
Suomen kotiopettajat ry